

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Кафедра соціально-економічної географії і регіонознавства

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Проректор з науково-педагогічної роботи
Олександр ГОЛОВКО
31 серпня 2022 р.

Робоча програма

ВИРОБНИЧОЇ (ПЕДАГОГІЧНОЇ) ПРАКТИКИ

рівень вищої освіти	<u>другий (магістерський)</u>
галузь знань	<u>01. Освіта</u>
спеціальність	<u>014.07. Середня освіта (Географія)</u>
освітня програма	<u>Географія, економіка та краєзнавчо-туристична робота</u>
вид дисципліни	<u>обов'язкова</u>
факультет	<u>геології, географії, рекреації і туризму</u>

2022 / 2023 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою факультету геології, географії, рекреації і туризму
Протокол № 9 від «30» серпня 2022 року

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Людмила Миколаївна НЕМЕЦЬ, д. геогр. н., професор, завідувач кафедри соціально-економічної географії і регіоназнавства

Катерина Юріївна СЕГІДА, д. геогр. н., доцент, професор кафедри соціально-економічної географії і регіоназнавства

Катерина Олександрівна КРАВЧЕНКО, к. геогр. н., доцент кафедри соціально-економічної географії і регіоназнавства

Програму схвалено на засіданні кафедри соціально-економічної географії і регіоназнавства

Протокол № 9 від «26» серпня 2022 р.

Завідувач кафедри

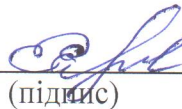

Людмила НЕМЕЦЬ
(прізвище та ініціали)

« 26 » серпень 2022 р.

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Географія, економіка та краєзнавчо-туристична робота»

Гарант освітньо-професійної програми

Катерина СЕГІДА
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково-методичною комісією факультету геології, географії, рекреації і туризму

Протокол № 7 від «29» серпня 2022 р.

Голова науково-методичної комісії

Олександр ЖЕМЕРОВ
(прізвище та ініціали)

« 29 » серпень 2022 р.

ВСТУП

Програма виробничої (педагогічної) практики складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістра за спеціальністю 014.07. Середня освіта (географія) освітньою програмою «Географія, економіка та краєзнавчо-туристична робота».

1. Опис практики

1. Опис виробничої практики з географії, економіка та краєзнавчо-туристичної роботи

1.2. Характеристики виробничої практики.

1.2.1. *Місце виробничої практики в структурі основної освітньої програми і область застосування програми виробничої практики*

Виробнича практика з одержання професійних навичок є елементом базової частини основної освітньо-професійної програми підготовки магістра за спеціальністю 014.07. Середня освіта (географія) освітньою програмою «Географія, економіка та краєзнавчо-туристична робота». Програма виробничої практики визначає її зміст, обсяг і порядок проходження студентами денної та заочної форм навчання.

1.2.2. Форми проведення виробничої практики

Виробнича практика є обов'язковою і являє собою вид навчальних занять, орієнтованих на професійно-практичну підготовку майбутніх фахівців, що навчаються, шляхом: особистої участі студента в діяльності установ і організацій різних форм власності; шляхом виконання індивідуальних завдань, спрямованих на розв'язок конкретних завдань.

1.2.3. *Трудомісткість виробничої практики в структурі основної освітньої програми*

Загальна трудомісткість виробничої практики становить **7 залікових одиниць – кредитів (210 академічних годин)** і проводиться відповідно до навчального графіка календарного плану освоєння основної освітньо-професійної програми підготовки магістра за спеціальністю 014.07. Середня освіта (географія) освітньою програмою «Географія, економіка та краєзнавчо-туристична робота».

1.3. Мета практики – закріплення знань, одержаних у процесі вивчення загальних та спеціальних навчальних дисциплін першого року навчання у магістратурі, набуття умінь та навичок практичної діяльності у предметній галузі викладацької та краєзнавчо-туристичної роботи. Під час проходження виробничої практики студент стає учасником практичної діяльності, спостерігає і аналізує різні сторони роботи фахівців-практиків, які працюють в екскурсійній справі, вчаться проводити краєзнавчо-туристичну роботу серед учнівської молоді.

1.4. Основні завдання практики:

- ознайомлення з діяльністю Комунального закладу «Харківська обласна станція юних туристів» Харківської обласної ради, який є центром навчально-виховної, методичної, масової роботи з туризму та краєзнавства серед учнівської молоді;
- закріплення студентами отриманих знань, умінь та навичок, формування професійних компетентностей учителя-географа, фахівця з краєзнавства та туризму;
- розвиток у студентів-практикантів інтересу до краєзнавчо-туристичної роботи;

- формування психолого-педагогічної готовності до роботи з учнями з використанням сучасних освітніх технологій, методів і прийомів краєзнавчо-туристичної діяльності;
- знайомство з конкретними умовами професійної діяльності;
- формування педагогічних здібностей на основі досвіду виробничої практики та формування навичок самоосвіти і самовдосконалення;
- складання екскурсійних маршрутів та їх апробація;
- виконання студентом-практикантом покладених на нього посадових обов'язків з метою закріплення професійних компетентностей;
- ознайомлення з особливостями сучасної екскурсійної справи.

1.5. Кількість кредитів – 7

1.6. Загальна кількість годин – 210

1.5. Характеристика практики	
Нормативна	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	1-й
Семестр	
2-й	2-й

1.7. Заплановані результати діяльності під час виробничої практики:

- *формування загальних, фахових та спеціальних (предметних) компетентностей:*
 - *загальні:* здатність працювати в команді; здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях; здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів), соціально відповідально і свідомо; здатність до адаптації та дії в новій ситуації.
 - *фахові:* здатність переносити систему наукових знань у практичну діяльність та площину навчального предмету / процесу, здійснювати структурування навчального матеріалу; здатність вивчати психологічні особливості засвоєння учнями навчальної інформації з метою діагностики, прогнозу ефективності та корекції освітньо-виховного процесу у закладах середньої освіти; здатність формувати ключові і предметні компетентності учнів профільної старшої школи та реалізувати наскрізні змістові лінії засобами навчання; усвідомлення суспільної значущості своєї педагогічної діяльності та відповідальності, здатність здійснювати професійну саморегуляцію, а також продовжувати навчання та вдосконалення своїх знань й умінь із значним ступенем автономії; здатність комплексно планувати, організувати та здійснювати навчальні проекти, вести аналітичну звітну документацію та презентації.
 - *спеціальні (предметні):* здатність застосовувати основні методи географічних досліджень, загальнонаукові методи, методи і методики професійної педагогіки, психології, методики навчання географії у профільній школі; здатність виконувати педагогічні дослідження, інтерпретувати отримані результати досліджень, застосовувати їх у професійній діяльності; здатність застосовувати набуті географічні і психологопедагогічні компетентності, знання сучасних методик і освітніх технологій для формування в учнів загальних і предметних компетентностей та здійснення міжпредметних зв'язків географії відповідно до вимог державного стандарту;

- *досягнення програмних результатів навчання:* ефективно застосовує професійні знання в практичній педагогічній діяльності при вирішенні навчальних, виховних та науково-методичних завдань з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів, конкретних психолого-педагогічних ситуацій; має навички оцінювання непередбачуваних проблем у професійній діяльності і обдуманого вибору шляхів їх вирішення, здатний нести відповідальність за результати своєї професійної діяльності; здатний самостійно організовувати процес навчання упродовж життя і вдосконалювати з високим рівнем автономності предметні компетентності, що здобуті під час навчання; формує в учнів уміння користуватися географічною та картографічною мовою в навчальному процесі, застосовувати алгоритми користування друкованою і цифровою картографічною продукцією при характеристиці окремих географічних об'єктів і територій; самостійно здійснює фізико-географічні й суспільно-географічні дослідження, необхідні для організації практичних занять з географії в школі та для позашкільної краєзнавчої та туристичної роботи; дотримується сам (зокрема під час практик) та формує відповідальне ставлення учнів до природи, повагу до культурних цінностей і традицій місцевого населення під час екскурсій, походів і експедицій з учнівською молоддю; творчо застосовує сучасні методики і технології, різноманітні методи та форми прогресивного навчання, інноваційні прийоми навчання в освітніх закладах різного типу, забезпечуючи формування в учнів предметних компетентностей та основ цілісної природничо-наукової картини світу.

- *Знання:*

- професійні знання в практичній педагогічній діяльності при вирішенні навчальних, виховних та науково-методичних завдань з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів, конкретних психолого-педагогічних ситуацій;
- особливості побудови позанавчальної та виховної роботи в галузі географії, економіки, краєзнавчо-туристичної діяльності;
- основні форми організації Зпозанавчальної роботи;
- сучасні концепції географічної освіти та їх відображення у шкільних програмах і підручниках;
- інноваційні підходи до навчання дисциплін географічного циклу, новітні методики та технології педагогічної майстерності;
- основні вимоги до рівня знань учнів, форми, методи і прийоми його перевірки та оцінювання, організація рефлексії;
- індивідуальний творчий стиль педагогічної діяльності;
- дидактична сутність методів навчання і можливості їх використання у поза навчальному процесі.

- *Уміння та навички:*

- оцінювати непередбачувані проблеми у професійній діяльності і обдуманого вибору шляхів їх вирішення, здатний нести відповідальність за результати своєї професійної діяльності;
- організація процесу навчання упродовж життя і вдосконалювати з високим рівнем автономності предметні компетентності, що здобуті під час навчання;
- формувати в учнів уміння користуватися географічною та картографічною мовою в навчальному процесі, застосовувати алгоритми користування друкованою і цифровою картографічною продукцією при характеристиці окремих географічних об'єктів і територій;

- здійснювати фізико-географічні й суспільно-географічні дослідження, необхідні для організації практичних занять з географії в школі та для позашкільної краєзнавчої та туристичної роботи;
- дотримуватися сам (зокрема під час практик) та формує відповідальне ставлення учнів до природи, повагу до культурних цінностей і традицій місцевого населення під час екскурсій, походів і експедицій з учнівською молоддю;
- застосовує сучасні методики і технології, різноманітні методи та форми прогресивного навчання, інноваційні прийоми навчання в освітніх закладах різного типу, забезпечуючи формування в учнів предметних компетентностей та основ цілісної природничо-наукової картини світу;
- планувати та організовувати навчальну, методичну, організаційну та виховну роботу з учнями;
- встановлювати психологічний контакт з аудиторією;
- готувати необхідні для занять наочні засоби, методичні рекомендації, дидактичне забезпечення у відповідності до пізнавальної мети заняття та обґрунтовано їх використовувати;
- складати розгорнутий план-конспект виховного заняття;
- професійного і педагогічного спілкування із учнівською аудиторією;
- враховувати в ході навчального процесу індивідуальні вікові особливості учнів та рівень підготовки групи;
- будувати екскурсійні маршрути, проводити екскурсію;
- дотримуватися під час викладання матеріалу основних дидактичних принципів.

2. Тематичний план виробничої практики

Вступ. Ознайомлення з програмою практики. Інструктаж з техніки безпеки. Отримання індивідуальних завдань. Доведення до студентів змісту індивідуальних завдань.

Розділ 1. Підготовчий етап виробничої практики

У ході даного етапу практики студент :

- з'ясовує функції, мету, завдання виробничої практики;
- вивчає нормативно-правові документи, які регламентують діяльність учителя в ході освітнього процесу, зокрема: «Закон про освіту» та «Закон про загальну середню освіту», Лист МОН № 1/9-415 від 03.07.18 року «Щодо вивчення у закладах загальної середньої освіти навчальних предметів у 2018/2019 навчальному році», Лист ІМЗО № 22.1/10-2573 від 19.07.18 року Методичні рекомендації щодо розвитку STEM-освіти у закладах загальної середньої та позашкільної освіти на 2018/2019 навчальний рік, Концепцію Нової української школи, розпорядження Кабінету Міністрів України, накази Міністерства освіти і науки України, статут закладу освіти, до якого направлено практиканта;
- ознайомлюється з роботою в онлайн-системах Moodle та EdEra.

Розділ 2. Ознайомлення з діяльністю Комунального закладу «Харківська обласна станція юних туристів» Харківської обласної ради, підготовка розробок екскурсійного маршруту, плану екскурсії та виховного заходу.

У ході даного етапу практики студент:

- знайомиться з особливостями навчально-виховної, методичної, масової роботи з туризму та краєзнавства серед учнівської молоді з фіксацією власних спостережень у щоденнику;

- складає екскурсійний маршрут та план екскурсії;
- розробляє тематичний виховний захід, готує необхідні методичні та дидактичні матеріали для проведення заняття.

Розділ 3. Проведення екскурсій та залікових уроків, оформлення звітності.

У ході даного етапу практики студент:

- проводить екскурсію згідно складеного плану;
- проводить тематичний виховний захід (класний час), оформлює розробку проведеного заходу;
- відвідує заняття інших практикантів та бере участь в їх обговоренні;
- проводить анонімне опитування щодо доступності отриманих знань/простоти викладення матеріалу, виконує аналіз отриманих результатів;
- оформлює щоденник та звіт з практики;
- захищає результати практики на засіданні кафедри у встановленому порядку.

3. Структура виробничої практики

Назви розділів	Кількість годин									
	<i>денна форма</i>					<i>заочна форма</i>				
	усього	у тому числі				усього	у тому числі			
		Боза.	Кам.	Інд.	С.р.		Боза.	Кам.	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Розділ 1. Підготовчий етап виробничої практики										
Разом за розділом 1	60	10	10	15	20	60	10	10	15	20
Розділ 2. Ознайомлення з діяльністю Комунального закладу «Харківська обласна станція юних туристів» Харківської обласної ради, підготовка розробок екскурсійного маршруту, плану екскурсії та виховного заходу.										
Разом за розділом 2	70	30	20	15	10	70	30	20	15	10
Розділ 3. Проведення екскурсій та залікових уроків, оформлення звітності.										
Разом за розділом 3	80	30	20	15	15	80	30	20	15	15
Усього годин	210	70	50	45	45	210	70	50	45	45

4. Теми польових занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Відвідування навчально-виховних занять	10
2	Відвідування екскурсій	15
3	Проведення виховних занять	15
4	Відвідування занять, проведених іншими практикантами	15
5	Виконання обов'язків на конкретному робочому місці	15
Всього		70

Теми камеральних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Робота із збірками екскурсійних маршрутів	10
2	Робота з документацією організації	10
4	Підготовка екскурсійного маршруту та розробка виховного заходу	15
5	Формулювання висновків, оформлення звіту, щоденника практики	15
Всього		50

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1	Ознайомлення з нормативно-правовими документами, що регламентують діяльність в організації	10
2	Основні форми організації позанавчальної роботи	10
3	Професійне і педагогічне спілкування з учнівською аудиторією	10
4	Систематизація зібраної інформації	15
Всього		45

6. Індивідуальні завдання

Не передбачено

7. Методи контролю

Виконання індивідуального завдання при проведенні виробничої практики передбачає підготовку звіту, де детально висвітлено всі види робіт, які було проведено студентом, проведені ним освітні та виховні заходи, у додатках – розроблений роздатковий матеріал (з дублюванням на електронному носії).

Звіт з виробничої практики має включати виконання всіх завдань, що передбачені програмою практики:

- розробка екскурсійного маршруту;
- розробка виховного заходу;
- заповнення щоденника практики.

По закінченню виробничої практики студенти повинні:

- заповнити та оформити щоденник практики (*форма надається керівником практики*);
- підготувати розробку екскурсійного маршруту (*форма надається керівником практики*);
- підготувати розробку позакласного заходу (*форма надається керівником практики*);
- виконати індивідуальне завдання та презентувати отримані результати у вигляді звіту (*форма надається керівником практики*).

8. Схема нарахування балів

Вид роботи	За звітну документацію	За захист результатів практики
Кількість балів	60 б.	40 б.
Розбаловка за видами роботи	Підготовка екскурсійного маршруту – до 15 б. ; Проведення екскурсії та підготовка фотозвіту – до 10 б. ; Підготовка розробки виховного заходу – до 10 б. ; Оформлення звіту з практики згідно наданих вимог – до 5 б. ; Коректне заповнення щоденника практики – до 10 б. ; Грамотність оформлення текстового матеріалу – до 5 б. ; Якість оформлення графічного та картографічного матеріалу – до 5 б.	До захисту допускаються студенти, які виконали програму практики, представили звіт згідно з встановленою формою. Якість та повнота розкриття теми дослідження під час виступу – до 10 б. ; Якість та дотримання структури презентації – до 10 б. ; Дотримання часу, відведеного на виступ – до 5 б. ; Відповіді на запитання студентів та викладачів – до 10 б. ; Участь у дискусії – до 5 б.

Максимально можлива оцінка – 100 балів. Мінімальна оцінка за практику – 50 балів.

9. Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка для чотирирівневої шкали оцінювання
90-100	зараховано
70-89	
50-69	
1-49	не зараховано

10. Рекомендована література

Основна література:

- Захаров С. В. Географічне краєзнавство і пізнавальні інтереси учнів (експериментальний аспект) // Краєзнавство і туризм: освіта, виховання, стиль життя: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Херсон, 1998).— К.: Реформа, 1998.— С.38-40.

2. Захаров С. В. Науково-дослідницька діяльність школярів як засіб формування їх пізнавальних інтересів // Безперервна географічна освіта: інноваційні методи і технології: Матеріали IV міжнародн. наук.-метод. семінару (Харків, 1998).— Харків.— 1998.—С.42-43.
3. Кобернік С., Коваленко Р. Проблема корекції та контролю знань з географії в умовах реформування шкільної географічної освіти // Географія та основи економіки в школі. – 2002. – № 4. – С. 12–16.
4. Корнєєв В. П. Дидактичні ігри в курсі загальної географії // Географія та основи економіки в школі. – 2002. – № 5. – С. 17–21.
5. Корнєєв В. П. Сиротенко А.Й. Стандарти шкільної географічної освіти // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2001. – № 37. – С. 10–11.
6. Мезенцев К.В. Науково-дослідницький практикум з суспільної географії: Навчально-методичне видання. – К.: ДП «Прінт Сервіс», 2014. – 47 с.
7. Методика навчання географії в загальноосвітніх навчальних закладах: навчально-методичний посібник / С.Г.Кобернік, Р.Р. Коваленко, О.Я. Скуратович / За ред. С.Г. Коберніка. – К.: Навчальна книга, 2005. – 319 с.
8. Навчально-методичні рекомендації з педагогічної практики студентів педагогічних фахів / Укл. Ю.А. Гімаєва та ін. – Харків: ХНУ, 2008.
9. Нечепоренко Л.С. Педагогічна практика: Метод. рекомендації. – Харків: ХНУ, 2007.
10. Освітні технології: Навч.-метод. посіб. / За ред. О.М. Пехоти. - К.: А.С.К., 2001.
11. Педагогічні технології: Навч. посіб. для вузів / О.С. Падалка, А.М. Нісімчук, І.О. Смолюк та ін. - К.: Укр. енциклопедія, 1995.
12. Пилипенко І.О., Мальчикова Д.С. Методики суспільно-географічних досліджень (на матеріалах Херсонської області): Навч. посіб. – Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2007. – 112 с.
13. Топузов О.М. Загальна методика навчання географії: Підручник / О.М. Топузов, В.М. Самойленко, Л.П. Вішнікіна.–К.: ДНВП «Картографія», 2012. – 512 с.
14. Усе для атестації вчителя географії та економіки: Норм.-правові документи. – Харків: Ранок, 2010.
15. Шипович Є.Й. Методика викладання географії. – К.: Вища школа, 1981. – 176 с.

Допоміжна література:

1. Журнали: «Географія та основи економіки в школі» за 2005-2018 рр..
2. Кобернік С.Г. Збірник завдань для самостійної роботи студентів з методики навчання географії: методичний посібник для студентів географічних спеціальностей вищих педагогічних навчальних закладів / С.Г. Кобернік. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2010. – 80 с.
3. Кобернік С.Г. Методика навчання географії: Практикум для лабораторних занять студентів географічних спеціальностей вищих педагогічних навчальних закладів / С.Г. Кобернік. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. – 106 с.
4. Кобернік С.Г. Науково-методичні засади географічної освіти в основній школі: монографія / С.Г. Кобернік. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. – 346 с.
5. Комплект шкільних підручників, атласів, робочих зошитів, контурних карт з географії 5-10 класів.
6. Корнєєв В. П. Оцінювання практичних робіт з географії у 5–10 класах загальноосвітніх шкіл за 12-бальною шкалою / В.П. Корнєєв, Г.О. Ковальчук, Л.Б. Паламарчук, Л.І. Круглик – Кам'янець-Подільський: Абетка НОВА , 2001. – 64 с.
7. Методика викладання географії в школі: Навч. посіб. / За ред. С.Г. Коберніка. - К.: Стафед-2, 2000.
8. Настільна книга молодого вчителя географії та економіки / Укл. О.М. Саввич. – Харків: Ранок, 2010.

9. Нечепоренко Л.С. Про педагогічну майстерність. - Харків: ХДУ, 1995.
10. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів. Географія: 6-10 класи. - К.: Освіта, 2016.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Онлайн курс на EdEra «Географія: Загальна географія» [електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://courses.ed-era.com/courses/EdEra/g102/G102/about>
2. Офіційний сайт Головного управління статистики у Харківській області. – Режим доступу: <http://kh.ukrstat.gov.ua/>
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua>
5. Офіційний сайт Харківської обласної державної адміністрації. – Режим доступу: <http://kharkivoda.gov.ua>
6. Центр електронного навчання ХНУ імені В. Н. Каразіна [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dist.karazin.ua/moodle/course/index.php>